

बी.पी.ए. (संगीत) द्वितीय वर्ष

पेपर १ : इंग्रजी	१०० मार्क
Introduction to Indian music- B.C.Deva	
२० पैकी सत्र १- ४०+१० ८० पैकी सत्र २- ४०+१० internal	२० मार्क
पेपर २ : मराठी / हिंदी	१०० मार्क
२० पैकी सत्र १- ४०+१० ८० पैकी सत्र २- ४०+१० internal	२० मार्क
माझे गुरुचरित्र / हिंदी अनुवाद	
पेपर ३ : संगीतशास्त्र	१०० मार्क
सत्र १ अ. अभ्यासक्रमातील रागातील एखाद्या बंदिशीचे स्वरलेखन करणे	
ब. ताललेखन करणे - विलंबित एकताल, तीनताल, चौताल, धमार	
सत्र २ क. नोटेशनवरून राग ओळखणे	
ड. रागांची संपूर्ण माहिती	
पेपर ४ : निबंधलेखन	१०० मार्क
२० पैकी सत्र १- ४०+१० ८० पैकी सत्र २- ४०+१० internal	२० मार्क
अ.	
१. मी ऐकलेली मैफिल २. संगीतसभेचे आयोजन ३. संगीत व आधुनिक वैज्ञानिक उपकरणे	
४. संगीत साधना ५. माझा आवडता कलावंत ६. लोकसंगीत ७. संगीत व शिक्षणपध्दती	
ब.	
१. उपशास्त्रीय संगीत प्रकार (ठुमरी, दादरा) २. भजन व नाट्यसंगीत	

पेपर ५ : प्रात्यक्षिक व मौखिक परीक्षा

१०० मार्क

सत्र १ केदार, हमीर, बागेश्री ख्याल व दृत्त बंदिश, सुगम संगीत गाण्याची क्षमता.

सत्र २ बिहाग, देस, भीमपलास, खमाज

१. ख्याल व दोन रागांत दृत्त बंदिश. त्यातील एक दृत्त एकतालामध्ये.
२. सुगम संगीत गाण्याची क्षमता

संदर्भग्रंथ -

१. संगीत निबंधावली - हरिश्चंद्र श्रीवास्तव
२. संगीत शिक्षणाच्या विविध पध्दती - ना. द. कशाळकर
३. वाद्यांमधील विज्ञान - डॉ. वर्षा जोशी
४. संगीत परिभाषा - आचार्य श्री. ना. रातंजनकर
५. ओवी ते लावणी - रंगनाथ कुलकर्णी
६. नादब्रह्म - सरोजिनी बाबर
७. लोकसंगीतशास्त्र - डॉ. अशोक दा. रानडे
८. मुक्त संगीत संवाद - संपादक- श्रीरंग संगोराम

बी.पी.ए. (संगीत) द्वितीय वर्ष

नमूना प्रश्नपत्र

पेपर ३ : संगीतशास्त्र

१०० मार्क

सत्र १

४० मार्क

१. बागेश्री रागातील एक दृढ बंदिश, दोन आलाप व दोन ताना स्वर ताल बध्द करा.
२. हमीर अथवा केदार रागातील एक विलंबित ख्याल स्वर-ताल बध्द करा.
३. एकतालाची सर्व माहिती सांगून एकतालची एकपट दुप्पट लिपीबध्द करा.
४. चौताल व धमार या तालांची माहिती सांगून दोन्ही तालांची एकपट दुप्पट लिपीबध्द करा.

सत्र २

४० मार्क

१. राग ओळखा

अ. ग म ध ध प ब. नि ध म प ध ग

क. ग म ^{नि} ध ड. सा म ग प म^१ ध प म

इ. नि सा ग म^१ प ग म ग

२. बिहाग रागाची संपूर्ण माहिती सांगून बिहाग रागातील एक बंदिश लिपीबध्द करा.
३. केदार व हमीर रागाची तुलना करा.
४. बागेश्री व भीमपलास रागाचे तुलनात्मक विवेचन करा.
५. देस व खमाज रागाची तुलना करा.

बी.पी.ए. तबला द्वितीय वर्ष

पेपर १ : इंग्रजी	१०० मार्क
२० पैकी सत्र १- ४०+१० ८० पैकी सत्र २- ४०+१० internal	२० मार्क
पेपर २ : मराठी / हिंदी	१०० मार्क
२० पैकी सत्र १- ४०+१० ८० पैकी सत्र २- ४०+१० internal	२० मार्क

पेपर ३

सत्र १

- तबल्याच्या बनावटीचे विस्तृत अध्ययन
 - शाईचे महत्व
 - विविध स्वरांसाठी लागणारे विविध तबले व त्यांची बनावट
- तबल्यावर वाजणाऱ्या प्रमुख बोलसमूहांची निकासपध्दती लिहीणे
 - तीट, तिरकित, किततक, घिडनग, त्रक, धिरधिर, वडधान, धिनागिना
- तबल्याच्या इतिहासाचे विस्तृत अध्ययन व तबल्याच्या उगमासंदर्भातील विविध मतप्रवाहांची चर्चा.
- व्याख्या
 - ठेका, दुगुन, तिगुन, चौगुन, किस्म, तिहाई, लग्गी.

सत्र २

- तबला व पखावज या वाद्यांचा बाज व बनावट या दृष्टीकोनातून तुलनात्मक अभ्यास.
- दिल्ली व अजराडा घराण्याचा सोदाहरण तुलनात्मक अभ्यास.
- गायनशैलींची संक्षिप्त माहिती
 - धमार, तुमरी, टप्पा, चतरंग.

- पं.पलुस्कर लिपीपध्दतीनुसार विविध ताल व त्यांची दुगुन लिपीबध्द करणे
- तीनताल, झपताल, रुपक, एकताल, दादरा. केरवा.

पेपर ४

सत्र १

- पं.पलुस्कर लिपीपध्दतीनुसार विविध तालांची तिगुन व चौगुन लिपीबध्द करणे
- तीनताल, झपताल, रुपक, एकताल, दादरा. केरवा.
- व्याख्या व उदाहरणे
- पेशकार, चक्रदार- फरमाईशी व कमाली, चक्रदार तिहाई, नौहक्का.
- तबल्याच्या भाषेची पुढील घटकाम्च्या आधारे विस्तृत माहिती
- स्वर, व्यंजन, स्वरमय शब्द, व्यंजनप्रधान शब्द.
- जीवनचरित्रे व सांगीतिक योगदान
- उ.अहमदजान थिरकवाँ, उ.अल्लारखा, उ.अमिर हुसेन खाँ, पं.सामताप्रसाद

सत्र २

- पं.पलुस्कर व पं.भातखंडे तालपध्दतीचे सोदाहरण तुलनात्मक अध्ययन
- तीनताल व झपताल मध्ये तीश्र जातीतील प्रत्येकी एक कायदा लिपीबध्द करा.
- पेशकार, कायदा, रेला यांचे सौंदर्यतत्वांच्या विविध दृष्टीकोनातून तुलनात्मक अध्ययन
- तबलावादकाचे गुण-दोष

पेपर ५ : प्रात्यक्षिक व मौखिक परीक्षा

सत्र १

- पुढील तालांची तिगुन व चौगुन हातावर म्हणून वाजविणे - तीनताल, झपताल.

- तीनतालातील वादन
 - 'त्रक' अक्षरयुक्त एक तीश्र जाती व एक चतश्र जाती कायदा, ६ पलटे व तिहाई.
 - 'धिरधिर' अक्षरयुक्त रेला, ६ पलटे व तिहाई.
 - १ फरमाईशी चक्रदार
 - २ तुकडे
- झपताल व रुपक मध्ये प्रत्येकी एक कायदा, ४ पलटे व तिहाई.
- झपताल व रुपक मध्ये प्रत्येकी एक चक्रदार हातावर म्हणून वाजविणे
- एकतालमध्ये सम से सम तक दोन तिहाई.

सत्र २

- पुढील तालांची तिगुन व चौगुन हातावर म्हणून वाजविणे - रुपक, एकताल.
- तीनताल मधील वादन
 - कडधातीटे अक्षरयुक्त एक तीश्र व एक चतश्र कायदा, ६ पलटे, तिहाई.
 - दिंगनग (धिनतक) अक्षरयुक्त रेला, ६ पलटे, तिहाई.
 - एक फरमाईशी चक्रदार
 - दोन तुकडे
 - दोन बेदम तिहाई
- झपताल व रुपक मधील वादन
 - प्रत्येकी एक रेला
 - प्रत्येकी एक चक्रदार हातावर म्हणून वाजविणे
 - प्रत्येकी एक बोदम तिहाई.

पेपर ६: मंचप्रदर्शन

- तीनतालमध्ये किमान एक तीश्र व एक चतश्र जातीचा कायदा, ६ पलटे व तिहाई, रेला, ४ तुकडे, किमान एक फरमाईशी चक्रदार इ. सहित २० मिनीटे स्वतंत्र वादन

- ताल रूपक मध्ये एक कायदा, एक रेला व चक्रदार तुकडे इ.सहित १० मिनीटे स्वतंत्र वादन
- मंचप्रदर्शनासाठी ३० मिनीटे वेळ असेल.

बी.पी.ए. तबला द्वितीय वर्ष

नमूना प्रश्नपत्र

पेपर ३ - प्रथम सत्र

एकूण गुण ४०

सूचना : सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत

प्र.१ तबला व डग्ग्यावर लावल्या जाणाऱ्या शाईचे महत्व विशद करून तबल्याची बनावट विस्ताराने स्पष्ट करा.

प्र.२ खालीलपैकी कोणत्याही पाच बोलांची निकासपध्दती लिहा.

१. किटतक २. घिडनग ३. त्रक ४. धिरधिर ५. तिरकिट ६. धिनागिना

प्र.३ विविध ग्रंथांच्या आधारे तबल्याच्या उगमासंदर्भातील विविध मतमतांतरे विस्तृतरीत्या स्पष्ट करा.

प्र.४ व्याख्या लिहा. (कोणत्याही पाच)

१. ठेका २. लग्गी ३. चौगुन ४.किस्म ५. तिहाई ६. तिगुन

---***---

बी.पी.ए. तबला द्वितीय वर्ष

नमूना प्रश्नपत्र

पेपर ३ - द्वितीय सत्र

एकूण गुण ४०

सूचना : सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत

- प्र.१ 'बनावट' या दृष्टीकोनातून तबला व पखावज या वाद्यांची तुलना करा.
- प्र.२ रचना व निकास यांच्या आधारे दिल्ली व अजराडा घराण्यामध्ये तुलना करा.
- प्र.३ धमार व टप्पा या गायनशैलींची माहिती द्या.
- प्र.४ झपताल व रूपक यांची एकपट व दुप्पट पं.पलुस्कर लिपीमध्ये लिपीबद्ध करा.

---***---

बी.पी.ए. तबला द्वितीय वर्ष

नमूना प्रश्नपत्र

पेपर ४ - प्रथम सत्र

एकूण गुण ४०

सूचना : सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत

प्र.१ पं.पलुस्कर लिपीपध्दतीनुसार तीनताल व रुपक यांची तिगुन व चौगुन लिपीबध्द करा.

प्र.२ सोदाहरण व्याख्या लिहा (कोणत्याही दोन)

१. फरमाईशी चक्रदार २. कमाली चक्रदार ३. चक्रदार तिहाई

प्र.३ स्वर, स्वरमय शब्द, व्यंजन इ. च्या आधारे तबल्याच्या भाषेची विस्तृत माहिती द्या.

प्र.४ जीवनचरित्र व सांगितीक योगदान स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

१. उ.अल्लारखा २. पं.सामताप्रसाद ३. उ.अमिर हुसेन खाँ

---***---

बी.पी.ए. तबला द्वितीय वर्ष

नमूना प्रश्नपत्र

पेपर ४ - द्वितीय सत्र

एकूण गुण ४०

सूचना : सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत

प्र.१ पं.पलुस्कर लिपीपध्दतीची सविस्तर माहिती देऊन ताल एकतालची दुगुन व तिगुन त्याच लिपीमध्ये लिपीबध्द करा.

प्र.२ तीनतालमध्ये एक तीश्र जातीचा कायदा चार पलटे व तिहाईसहित लिपीबध्द करा.

प्र.३ कायदा व रेला यांमध्ये सोदाहरण तुलना करा.

प्र.४ अ. ताल रुपक ची दुगुन पं.पलुस्कर पध्दतीनुसार लिपीबध्द करा.

ब. तबलावादकाचे गुण-दोष स्पष्ट करा

---***---

बी.पी.ए. (संगीत) तृतीय वर्ष

पेपर १: हिंदुस्तानी संगीत - डॉ. अशोक दा. रानडे

१०० मार्क

पेपर २ : शब्दप्रधान गायकी - यशवंत देव

१०० मार्क

३ प्रकरणे -

१. भावगीत गायन
२. गेय कविता
३. ललित संगीताचा विद्यालयीन अभ्यासक्रम

पेपर ३ : अभ्यासक्रम प्रणाली (Educational Project) (२५ पानी)

अ.

१. महाराष्ट्राची लोकधारा
२. प्रसिध्द कलाकाराचे सांगीतिक योगदान
३. मला भावलेले संगीतकार
४. मला आवडलेले संगीतावरील पुस्तक
५. प्रयोगजीवी कलांचा अंतःसंबंध

ब.

१. अभ्यासक्रमातील रागाचा तुलनात्मक अभ्यास
२. अभ्यासक्रमातील ताललेखन
३. भातखंडे व पलुस्कर पध्दतीचा अभ्यास

पेपर ४ : मागील दोन वर्षांच्या रागातील उजळणी

खालील रागांची संपूर्ण माहिती

दुर्गा, यमन, पुरिया धनाश्री, जयजयवंती, जौनपुरी, मुलतानी, भैरव.

१. प्रत्येक सत्रात कोणत्याही तीन रागांमध्ये ख्याल व द्रुत बंदिशी
२. दोन तराणे (वेगवेगळ्या तालांमध्ये)
३. तिलवाडा, झुमरा पैकी एका तालात ख्याल गाणे आवश्यक
४. रूपक, झपताल मध्ये एक बंदिश गाणे आवश्यक.

पेपर ५ : रंगमंच सादरीकरण

१. एका रागात ख्याल व द्रुत बंदिशी - २० मिनीटे
२. उपशास्त्रीय प्रकार - ५ मिनीटे.

संदर्भग्रंथ :

१. थोर संगीतकार - बा.र.देवधर
२. मला भावलेले संगीतकार - डॉ. अशोक दा. रानडे
३. लहेजा- रोहिणी भाटे
४. महाराष्ट्राची लोकपरंपरा - रामचंद्र देखणे
५. स्वराली- डॉ. प्रभा अत्रे

B.P.A (Music) Third Year

Paper 1 – Hindustani Music – Dr. Ashok Ranade

1. Write the information about music of Buddha and Gupta period
2. Write the technical definition of the following
 - a. Mukhada b. Tihai c. Dugun d. Theka e. Laya
3. Write in detail about Nom-Tom Gayaki in Drupad
4. What is popular music?
5. What is devotional music?
6. Write about the major forms of Bandish
7. What is the system of classification of musical instruments?
8. Write your opinion about the music for the masses.
9. What is the contribution of Sharangdev of 13th century?
10. Write about the technique of elaboration.

पेपर १ हिंदुस्तानी संगीत

१. बुद्ध आणि गुप्तकालीन संगीताविषयी सविस्तर माहिती लिहा.
२. खालील संकल्पनांच्या व्याख्या द्या
 - अ. मुखडा ब. तिहाई क. दुगुन ड. ठेका इ. लय
३. धृपद गायनाच्या नोम-तोम आलापीविषयी सविस्तर लिहा.
४. जनसंगीत म्हणजे काय?
५. भक्तीसंगीत म्हणजे काय?
६. बंदिशीचे मुख्य प्रकार सांगा.
७. वाद्यवर्गीकरणपध्दती स्पष्ट करा.
८. 'सर्वसामान्यांसाठी संगीत' याबद्दल आपली मते व्यक्त करा.
९. १३ व्या शतकातील शारंगदेवाच्या सांगीतिक योगदानाविषयी माहिती द्या.
१०. विस्तारक्रियेचे तंत्र स्पष्ट करा.

बी.पी.ए. (संगीत) तृतीय वर्ष

पेपर २ : शब्दप्रधान गायकी - यशवंत देव

नमूना प्रश्न

दीर्घोत्तरी प्रश्न :

१. भावगीत गायनाच्या संदर्भात 'अभिधा शक्ती' व शब्दोच्चारांचे महत्व स्पष्ट करा.
२. 'संवेदन', 'अवबोध' व 'प्रबोध' म्हणजे काय? याचे सुगम संगीताच्या संदर्भातील महत्व सांगा.
३. 'गेय कविता' म्हणजे काय? गेय कवितेच्या संदर्भात वृत्त, छंद, जाति व तालांगाचे विवेचन लिहा.
४. गीतगायनातील 'तालाकार' व 'सुराकार' यांचे स्पष्टीकरण द्या.
५. कवि व गीतकारांमधील भेद स्पष्ट करून महत्वाच्या चार मराठी गीतकारांबद्दल माहिती लिहा.
६. संगीत- दिग्दर्शकाचे गुण स्पष्ट करून गीतास चाल लावण्याची प्रक्रिया विषद करा.
७. संगीत - नियोजकाचे कार्य व त्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या कलागुणांचे सोदाहरण विवेचन करा.
८. मराठी भावसंगीतातील महत्वाच्या चार संगीतकारांच्या कामगिरीचे त्यांच्या गीतांच्या उदाहरणासह वर्णन करा.
९. भावसंगीताच्या संदर्भात वाद्यमेळाचे महत्व विषद करा.
१०. मराठी भावसंगीताच्या बाबतीत महत्वपूर्ण कामगिरी करणाऱ्या चार गायक / गायिकांचे त्यांच्या गीतांच्या उदाहरणासह संगीत विश्लेषण लिहा.

लघुत्तरी प्रश्न :

१. भावगीत गायनासाठी रियाज २. मायक्रोफोनचे महत्व ३. वात्सल्यगीत
४. संगीतिका ५. ख्यालगायकांनी गायलेली भावगीते ६. लावणी व भावगीत
७. भक्तीगीत ८. वीरश्रीयुक्त गीत ९. भावगीतामधील ताल १०. गज़ल

बी.पी.ए. तबला तृतीय वर्ष

पेपर १ : इंग्रजी	१०० मार्क
२० पैकी सत्र १- ४०+१० ८० पैकी सत्र २- ४०+१० internal	२० मार्क
पेपर २ : मराठी / हिंदी	१०० मार्क
२० पैकी सत्र १- ४०+१० ८० पैकी सत्र २- ४०+१० internal	२० मार्क

पेपर ३

सत्र १

- तालाचे दशप्राण - सविस्तर अभ्यास
- सोदाहरण व्याख्या
- गत, चलन, रव, परण, लग्गी, गततुकडा.
- प्राचीन ग्रंथात वर्णित वाद्यवर्गीकरण
- ताल व ठेका यांचा परस्परसंबंध

सत्र २

- कर्नाटक तालपध्दतीची सविस्तर माहिती व त्याची उत्तर हिंदुस्तानी तालपध्दतीशी तुलना
- सौंदर्यशास्त्र
- भाषासौंदर्य, लयसौंदर्य, निकाससौंदर्य, गणितसौंदर्य, नादसौंदर्य, गतिसौंदर्य.
- जीवनचरित्र व सांगितिक योगदान
- उ. मुनीर खाँ, उ. हबिबुद्दीन खाँ, पं. अनोखेलाल, पं. किशन महाराज

पेपर ४

सत्र १

- आड, कुआड व बिआड या लयकारींचे ज्ञान व विविध तालांत या लयकारी लिहिणे.
- धमार, दीपचंदी, पंचम सवारी व आडाचौताल या तालांच्या एकगुन, दुगुन, तिगुन व चौगुन लिपीबध्द करणे.
- सौंदर्यतत्वांच्या दृष्टीकोनातून विविध घराण्यांचा सोदाहरण अभ्यास.

सत्र २

- व्याख्या
 - तिपल्ली गत, चौपल्ली गत, चौधारी गत, अतीत, अनागत.
- साथसंगत
 - ख्यालगायन, तंतूवाद्य व नृत्य यांच्याबरोबर साथसंगतीच्या नियमांचे अध्ययन.
- रियाजाच्या विविध पध्दती.

पेपर ५ प्रात्यक्षिक व मौखिक परीक्षा

सत्र १

- खालील तालांची एकगुन, दुगुन, तिगुन व चौगुन हातावर म्हणून वाजविणे
 - दीपचंदी, धमार, पंचमसवारी
- तीनतालातील वादन
 - घराणेदार पेशकाराचे सादरीकरण
 - 'धातग घेतग' शब्दसमूहाचा कायदा, ६ पलटे व तिहाई.
 - 'धिरधिरधिर' शब्दसमूहाचा रेला, ४ पलटे व तिहाई.
 - किमान तीन प्रकारच्या गती

- एक कमाली चक्रदार
- तीश्र जातीचे चार तुकडे
- मत्ततालातील वादन (९ मात्रा)
 - एक कायदा, ६ पलटे व तिहाई.
 - एक रेला, ४ पलटे व तिहाई.
 - एक चक्रदार
 - दोन तुकडे
- ख्यालगायनाच्या साथसंगतीची क्षमता

सत्र २

- खालील तालांची एकगुन, दुगुन, तिगुन व चौगुन हातावर म्हणून वाजविणे
 - झूमरा, आडाचौताल, मत्तताल, रुद्रताल (११ मात्रा)
- तीनतालातील वादन
 - मिश्र जातीचा एक कायदा, एक रेला, ४ पलटे व तिहाईसहित
 - मिश्र जातीचे दोन तुकडे
- रुद्रतालातील वादन (११ मात्रा)
 - एक कायदा, एक रेला, ४ पलटे व तिहाईसहित
 - दोन तुकडे
- पंचमसवारी तालातील वादन (१५ मात्रा)
 - एक कायदा, एक रेला, ४ पलटे व तिहाईसहित
 - दोन तुकडे
- ठुमरी, दादरा इ. उपशास्त्रीय संगीतप्रकारांची साथसंगत करण्याची क्षमता.

पेपर ६: मंचप्रदर्शन

- तीनतालमध्ये घराणेदार पेशकार, तीश्र, चतश्र व मिश्र जातीच्या प्रत्येकी एक कायदा, ६ पलटे, तिहाई, किमान दोन रेले, गत, तुकडे, चक्रदार इ. सहित ३० मिनीटे स्वतंत्र वादनाची क्षमता.
- रुद्रताल (११ मात्रा) किंवा पंचमसवारी (१५ मात्रा) यापैकी एका तालात १० मिनीटे स्वतंत्र वादनाची क्षमता.
- मंचप्रदर्शनासाठी ४० मिनीटे वेळ असेल.

बी.पी.ए. तबला तृतीय वर्ष

नमूना प्रश्नपत्र

पेपर ३ - प्रथम सत्र

एकूण गुण ४०

सूचना : सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत

प्र.१ मार्ग व यति या दोन प्राणांवर सविस्तर भाष्य करा.

प्र.२ सोदाहरण व्याख्या लिहा. (कोणत्याही दोन)

१. गत २. चलन ३. गततुकडा

प्र.३ वाद्यवर्गीकरणाची सविस्तर माहिती लिहा.

प्र.४ ताल व ठेका यामधील संबंध व अंतर स्पष्ट करा.

---***---

बी.पी.ए. तबला तृतीय वर्ष

नमूना प्रश्नपत्र

पेपर ३ - द्वितीय सत्र

एकूण गुण ४०

प्र.१ कर्नाटक तालपध्दतीची माहिती द्या व त्यातील लघुचे स्थान स्पष्ट करा. ८ गुण

प्र.२ उत्तर हिंदुस्तानी व कर्नाटक तालपध्दतीची तुलना करा. ७ गुण

प्र.३ टिपा लिहा (कोणत्याही तीन) १५ गुण

१. निकाससौंदर्य २. गणितसौंदर्य ३. भाषासौंदर्य ४. लयसौंदर्य

प्र.४ खालील कलाकारांचे जीवनचरित्र व सांगितीक योगदान स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन) १० गुण

१. उ.मुनीर खाँ २. उ.हबिबुद्दीन खाँ ३. पं.किशन महाराज

---***---